

UDK 821.163.4.09(497.16)

Stručni rad

Krsto PIŽURICA (Podgorica)

PRVENČE KOJE NAGOVJEŠTAVA DAROVITOST

Autor daje osvrt na knjigu *Studije o starijoj crnogorskoj književnosti* Aleksandra Radomana. Knjigu čine tri pregledna naučna rada u kojima su sistematizovana dosadašnja saznanja o poetici crnogorske usmene literature, crnogorskoj srednjovjekovnoj pismenosti i razvoju crnogorske dramske književnosti do 1918. godine te četiri analitičke studije o književnim tekstovima koji pripadaju različitim epohama od srednjeg vijeka do romantizma. U svim studijama Radoman provjerava dosad istraženo, provjerava zapisano i ispravlja ili dopunjuje dostignuto.

Ključne riječi: *Aleksandar Radoman, crnogorska književnost, usmena književnost, srednji vijek, dramska književnost, roman*

Nedavno (2015) je, u izdanju Matice crnogorske, izašla iz štampe knjiga pod naslovom *Studije o starijoj crnogorskoj književnosti* autora Aleksandra Radomana, nama znanog književnog poslenika novije generacije crnogorske književne kritike. Iako su tekstovi ove knjige ranije objavljeni, te prema tome, uzeti pojedinačno, ne predstavljaju ništa novo, oni ovđe sakupljeni u knjizi i povezani zamahom pisca čine koherentnu cjelinu i konstituišu jedan napor koji se doživljava kao samostalno literarno ostvarenje. Uz ono što radi Vladimir Vojinović u oblasti književne kritike i aktivnosti Adnana Čirgića u sferi lingvistike Radoman se eksponira kao vrstan književni kritičar, koji čini kontinuitet u razvoju književno-kritičarske misli Crne Gore i književnog jezika u njoj. Naznačena trojka je prihvatila Zmajevu štafetno načelo „gde ja stadoh – ti ćeš poći“ i produžila književno-kritičarski i jezički zamah koji je zahvatio Crnu Goru novijega doba.

Autor *Studija o starijoj crnogorskoj književnosti* ulazi u oblast crnogorske književne kritike na vrata stare (crnogorske) književnosti i pored predmetne knjige ostvario je već zavidan uspjeh. O njemu je kao novajliji malo pisano, pa je ovđe potrebno o njemu kazati više nego što se praktikuje u sličnim prilikama. Radoman je rođen u Podgorici 1981. godine. Osnovnu školu završio je u Virpazaru, a gimnaziju u Podgorici. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Doktorand je na filologiji Sveučilišta „Josipa Jurja

Štrosmajera“ u Osijeku. Bio je angažovan kao istraživač i urednik izdanja u Institutu za crnogorski jezik i književnost. Saradnik je u nastavi i prodekan za nastavu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost na Cetinju. Učestvovao je na dvadesetak naučnih skupova i objavio šezdesetak naučnih i stručnih radova u zemlji i regionu. Priredio je pet i uredio sedamdesetak izdanja objavljenih u izdanju Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“, Matice crnogorske, Instituta za crnogorski jezik i književnost i Fakulteta za crnogorski jezik i književnost. Predmet njegovog naučnog interesovanja je starija crnogorska književnost, osobito crnogorsko dramsko i prozno nasljeđe. Član je Redakcije časopisa *Lingua Montenegrina*, član je Matice crnogorske, Udruženja pozorišnih kritičara i teatraloga Crne Gore i Nacionalnog savjeta za obrazovanje.

I površni pogled na jedinice koje čine bibliografiju ovog autora pokazuje bogatstvo kritičarske riječi A. Radomana i ukazuje na predistoriju knjige *Studije o starijoj crnogorskoj književnosti*. Knjiga je, dakle, plod višegodišnjeg autorova rada na problematici koju donosi, a komponovana je od ovih radova: „Pregled crnogorske usmene književnosti“, „Crnogorska srednjovjekovna književnost – identifikacija, periodizacija, pregled“, „Pregled crnogorske dramske književnosti do 1918. godine“, „Istorijski značaj *Kraljevstva Slovena Popa Dukljanina*“, „*Prikazanje Muke Jezusove* Ivana Antuna Nenadića u crnogorskoj baroknoj književnosti“, „*Turska pisma* Stefana Zanočića u kontekstu poetike epistolarnoga romana“, „Književnoistorijski značaj i poetike romana *Despa* Nikole I Petrovića“. Uz tekst je dat i rezime i indeks imena.

Kako se vidi knjigu čine tri pregledna naučna rada u kojima su sistematizovana dosadašnja saznanja o poetici crnogorske usmene literature, crnogorskoj srednjovjekovnoj pismenosti i razvoju crnogorske dramske književnosti do 1918. godine te četiri analitičke studije o književnim tekstovima koji pripadaju različitim epohama od srednjeg vijeka do romantizma. U svim studijama Radoman provjerava dosad istraženo, provjerava zapisano i ispravlja ili dopunjuje dostignuto. Valja nam napomenuti da je on u metodološkom smislu analitičan duh, strpljiv i staložen te osoben u provjeri i analizi. Njegova prosudba zasniva se na iščitavanju pomoćne literature o predmetu i pojavi, što se daje vidjeti iz bogatstva fusnota i popisa pomoćne literature koja se vidi (u popisu) poslije svakog teksta. On je obazriv, suzdržan, logičan, pa za *Kraljevstvo Slovena Popa Dukljanina* kaže da se „čini da njen značaj u svijetlu (kao hronike) istorijske valorizacije, do danas, nije cjelovito ispitan“; u zaključku o *Turskim pismima* Stefana Zanočića, kao prvom romanu u crnogorskoj književnosti stoji „u poglavlju posvećenom opštim karakteristikama epistolarnoga romana pokušali smo dati presek nekih njegovih markantnih osobina“; a za

Despu kralja Nikole kaže da je „djelo skromnih estetskih dometa, a da ipak s književnoistorijskog stanovišta ima nesumnjiv značaj“.

Analitičnost kompozicione strukture teksta bjelodana je u svim radovima iz kojih je strukturirana ova knjiga. Dok iz usmene lirike izdvaja obredne i običajne pjesme, pjesme o radu i uz rad, vjerske pjesme, ljubavne i porodične pjesme, dotle za usmenu prozu kaže da „zahvata širok spektar lilterarnih formi“ i navodi: basne, bajke, legende, novele, šaljive priče, ratničko-patrijahalne anegdote, te i sitnije tvorevine, poput zagonetki, poslovice i poslovičnih pitalica. U studiji o crnogorskoj srednjovjekovnoj književnosti raspravlja o biblijskoj književnosti, hagiografskoj književnosti, apokrifima, liturgijskoj pjesničkoj književnosti, teološkoj književnosti, dramskoj književnosti, historiografskoj zaostavštini, natpisima i zapisima. Razbijenost fabule na sastavnice upadljiva je u radu o *Popu Dukljinu* i *Despi* Kralja Nikole. U radu, dakle, pod naslovom „Istorijski značaj *Kraljevstva Slovena* Popa Dukljanina“ su sastavnice o rukopisu i redakcijama, nazivu djela, vremenu nastanka, jeziku i pismu, problemu autorstva, kompoziciji, žanru i istorijskom kontekstu, a u radu „Književnoistorijski značaj i poetika romana *Despa* Nikole I Petrovića“, poslije opšteg uvodnog dijela, su podnaslovi o žanrovskom određenju teksta, *Despi* u kontekstu istorije crnogorskoga romana, poetici romana, pripovjedačkoj situaciji, organizaciji vremena i prostora, likovima, zaključku i sl.

Materija koju nam nudi kritičarska riječ A. Radomana je teška, pripada istoriji književnosti, daleka je modernom senzibilitetu crnogorskoga čitaoca. Pa, ipak, on građu oplemenjuje, razumno polemíše i muški se nosi s materijom. Pod njegovom rukom približava nam se vrijeme, prošli svijet ne čini nam se tuđ i dalek, postaju nam jasniji uticaji i vremenski konteksti, razotkriva nam se estetička originalnost, misaona prožetost i sl. Poređen s tradicionalnom crnogorskom književnom kritikom – Radoman je u prednosti. Utisak je da on revolucioníše crnogorsku književnokritičku riječ u onom smislu što je moderan u izrazu i pristupu, što koristi modernu terminologiju u analizi teksta i što vidljivo raščlanjuje tekst koji je predmet analize. Nema sumnje Radoman je temeljan i zrio crnogorski književni kritičar pred kojim je sjajno vrijeme i velike mogućnosti. To, naravno, treba iskoristiti.

FIRSTBORN THAT SUGGESTS TALENT

The author of this paper reviews the book entitled *Studies on Older Montenegrin Literature* by Aleksandar Radoman. The book consists of three scientific papers in which the current knowledge about poetics of Montenegrin oral literature, Montenegrin medieval literacy and the development of the Montenegrin drama literature to 1918 is systematized, as well as four analytical studies of literary texts belonging to different epochs from the Middle Ages to Romanticism. In all of the studies, Radoman verifies and checks what was written and corrects or amends the achievements.

Key words: *Aleksandar Radoman, Montenegrin literature, oral literature, Middle Ages, drama, novel*